

Politik Bilim

Christopher Freeman'a Saygıyla...

Aykut Göker

<http://www.inovasyon.org>; hagoker@ttmail.com

Christopher Freeman'ın yaşama vedâ ettiğini Ergun Türkcan haber verdi. Bilim ve teknoloji politikalarının bilimsel bir araştırma konusu olarak ele alınması ve yenilik iktisadî araştırmalarındaki öncü rolüyle tanınan Freeman'la yüz yüze tanışma fırsatım hiç olmadı; ama o benim de hocamdı... 'Türkiye'nin sanayi, teknoloji ve bilimde yetkinleşmesi' meselesine duyduğum özel ilgiyi, zaman içinde, sistematik ve sistemik bir düşünce tabanına oturtabilmemi ve bu ilgiyi sonuçta tam zamanlı meslekî bir faaliyet konusuna dönüştürmemi sağlayan hocam...

Sözünü ettiğim meseleyle olan özel ilgim, 1950'li yıllarda İTÜ'de öğrenciyken başladı. O zamanlar, bu bağlamda kafamda ilk belirginleşen, doğal olarak, 'sanayileşme / sanayide yetkinlik kazanma' meselesiydi. 1960'lı yıllardan itibaren de, bu mesele, benim için 'teknolojide ve bilimde yetkinleşme' meselesiyle tam bir bütünlük kazandı. Bu üçlü sarmalın temel dinamiğinin 'yenilikçilikte (inovasyonda) yetkinleşmek' olduğunu ve bu yetkinliği kazanmanın sistemik bir bakış açısını gerektirdiğini bütünüyle bilimsel bir temelde kavrayabilmem ve kavradıklarımı iktisada özgü terimlerle ifade edebilir hâle gelmemse 1980'li yıllara, artık Freeman'ın Türkiye'den öğrencisi olduğum o yıllara rastlar. 'Yenilikçilikte yetkinleşmeyi' Türkiye'nin kendi koşullarında ele alarak çözümlenmeye çalışırken en önemli dayanağım, geliştirilmesine Freeman'ın önemli ölçüde katkıda bulunduğu 'Ulusal Yenilik (İnovasyon) Sistemi' kavramıydı.

Daha önce de yazmışım; '**yenilik sistemi**' kavramını ilk kez ortaya atan (1985'te) İsveçli bir iktisatçı, Bengt-Åke Lundvall'dir. Ancak, bundan hemen sonra, yenilik faaliyetlerinde belirleyici bir rol oynayan ve yetenekleri, davranış normları, etkinlik düzeyleri her ülkenin kendi tarihsel koşullarına, gelişme düzeyine, bilgi ve deneyim birikimine göre değişen ulusal unsurların ve bunlar arasındaki ilişkilerin önemini vurgulamak üzere '**ulusal yenilik sistemi**' kavramı ortaya atıldı. Bu kavramın ortaya atılması, Lundvall'ın de belirttiği gibi, Christian Freeman, Richard R. Nelson ve kendisinin, '**teknik değişim ve ekonomi kuramı**'nı konu alan bir projede bir araya gelmeleriydiler. Bu proje, Giovanni Dosi, Christopher Freeman, Richard R. Nelson, Gerald Silverberg ve Luc Soete gibi iktisatçıların editörlüğünü yaptıkları bir kitapla (1988) sonuçlandı ve bu kitap 'ulusal yenilik sistemi' konusunu bilim dünyasının ve ayrıca, bilim ve teknoloji politikalarıyla uğraşanların gündemlerine taşıdı. Bu kavram, son çözümlemede, bilgiyi [özellikle bilim ve teknolojiyi] üretebilmenin; üretilen yeni bilgileri [özellikle bilim ve teknolojide yeni olanı] **öğrenip** ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürebilme ve bu yetkinliğin sürekliliğini sağlayabilmenin ulusal düzeydeki sistemini anlatmaktadır.

40'lı yaşlarının sonuna gelip dayanmış bir kişinin kendisini yeniden bir öğrenci hem de Freeman'ın bir öğrencisi olarak duyumsamasının verdiği heyecanla olacak, öğrendiklerimi, özellikle de 'ulusal yenilik sistemi' kavramını, bir nebze de olsa bu konulara ilgi duyabilecek bir çevreye de aktarabilmek için, onun "*New Technology and Catching Up*" özgün adıyla **The European Journal of Development Research** dergisinin Haziran 1989 tarihli 1'inci sayısında yer alan anıtsal makalesini Türkçeye çevirmişim. ('www.inovasyon.org' sitesinden erişilebileceğiniz bu çeviri **Mühendis ve Makina** dergisinin Eylül 1990 tarihli sayısı ile **Endüstri Mühendisliği** dergisinin Kasım 1990 tarihli sayısında yayımlanmıştı.)

Bana öğrettikleri dolayısıyla kendimi çok borçlu hissettiğim Freeman'a olan minnettarlığımı ona bizzat söylemeyi çok isterdim; olmadı. Ondandır öğrendiklerimi TÜBİTAK ve TTGV'de çalıştığım yıllarda Türkiye'ye özgü koşullarda yeniden yorumlamaya çalışarak ülkemine yararına sunabilmek için elimden geldiğince gösterdiğim çaba, bu borcun ne kadarını öder; onu kestiremiyorum. Ama,

çağın teknolojisini yakalamaya çalışan, sonradan yola çıkmış ülkelerin sorunlarını iyi bilen Freeman, bu çabamdan haberdar olsaydı, eminim, borcumun hiç olmazsa bir bölümünü başırlardı.

CBT. 03 Eylül 2010